

DE LES AMISTATS INSIGNES PERÒ INCÒMODES

Sobre unes jornades de caça a Tavertet d'Huguet de Pallars el 1346, quatre anys després d'haver-hi atacat uns oficials del Rei

El dimecres 8 de febrer de 1346, Bernat de Puig, sotsveguer d'Osona i Jaume de Cardona, jutge ordinari de la cort del veguer d'Osona, es presentaren a Tavertet per tal d'obrir unes diligències judicials informatives —una *inquisitio*— contra Ramon d'Avenc i altres persones de Tavertet.¹ El motiu era que els havien arribat informacions que aquestes persones havien donat suport a un tal Escutí i a un tal Babull, que eren *baniti domini Regis*, bandejats del senyor Rei, és a dir, reclamats, per mitjà de bans, per la justícia reial. La llei disposava

El casal de l'Avenc, sobre els cingles del mateix nom (1992)
Foto: Anna Borbonet

que els bandejats havien de ser presos i entregats a la justícia, i qualsevol altre tracte que s'hi tingués era constitutiu de delictes i mereixedor d'una pena, normalment d'una multa. És per això, doncs, que aquell dimecres de febrer de 1346 aquells oficials es varen presentar al terme del castell de Tavertet per interrogar tota una sèrie de persones. Els interrogats com a testimonis són en total nou, inclòs, és clar, el propi “sospitós”, Ramon d'Avenc.

Vegem breument quines varen ser les declaracions d'aquests testimonis sobre l'afer en qüestió:

La primera a ser interrogada fou GERALDA, muller de Pere del Perer. La seva declaració és concisa: el divendres precedent el noble Huguet de Pallars, senyor de Rupit, caçava amb altres parents seus i amb ells hi havia també en Ramon d'Avenc. Varen anar junts fins a prop del Perer, i allà en Ramon d'Avenc els va deixar i se'n va entornar cap a Tavertet. Els altres, el grup del senyor de Rupit, entre els quals hi havia el tal Escutí, bandejat, van anar al Perer i hi van menjar i beure.

A continuació fa la seva declaració Pere del Perer major, el marit de la precedent. Diu més o menys el mateix: el noble Huguet de Pallars i molts altres de la seva família caçaven per les propietats del seu mas i amb ells hi caçava en Ramon d'Avenc. Prop del mas del Perer, en Ramon d'Avenc va deixar als altres i va marxar cap a Tavertet, i alguns d'aquells van demanar a Pere que els donés beguda, així que aquest els va treure pa i vi, i fou aleshores quan va arribar n'Escutí i va menjar i beure amb els altres. Els oficials l'interroguen si hi havia en Pere Tosquer i els fills de Bernat de Curnudells i ell respon que no, i interrogat sobre si hi havia en Babull respon que sí.

Tot seguit li toca el torn a Pere de Fàbrega. Diu que no sap res, excepte que va veure l'esmentat noble amb molts altres passant pels termes de Tavertet. Li pregunten si hi va reconèixer en Tosquer, n'Escutí o en Babull i diu que no.

El quart testimoni és el de Saurina, filla de Ramon d'Avenc, la qual afegeix més informació nova, d'un episodi diferent. Diu que el divendres precedent va fer vuit dies (és a dir, una setmana abans del que han explicat els del Perer), el noble Huguet de Pallars i molts altres caçaven a les proximitats del mas Avenc, i que el dit noble va arribar a prop de la casa del mas Avenc i ella li va treure vi i en varen beure l'esmentat Huguet, el seu germà Amat, en Solallonch i en Maçanós.

Testifica després Mateua de sa Masó, oriünda, segons diu, de Camprodon, filadora de llana, que habita al mas Avenc. Diu que

no sap res. Que només sap que aquell divendres la filla de Ramon d'Avenc va treure vi fora de la casa, i que no sap per a qui era, però que un dels joves, que ella no coneix, va entrar a la casa.

Guillemona dels Gronys, la següent testimoni, és de Tavertet i habita amb Ramon d'Avenc. L'esmentat divendres va veure al mas Avenc i més concretament a les quintanes del dit mas, el noble Hug i el seu germà, en Maçanós i en Solallonch. Interrogada si hi va conèixer en Pere Tosquer, en Babull i n'Escutí, ella diu que sí. Després li pregunten si en cap altra ocasió els ha vist a les quintanes del mas Avenc, i ella ho nega.

El següent a declarar és Pere de Camilonga. Aquest torna als fets del Perer, no pas als de l'Avenc. Diu que el divendres precedent va veure a les propietats del mas del Perer al noble Huguet de Pallars, senyor de Rupit, i molts d'altres amb ell, entre els quals va veure en Ramon d'Avenc, que anava amb ells, i va sentir que el dit noble, com que ja era l'hora de la posta de sol, va dir al dit Ramon les següents paraules: *Ramon ç'Avench, adéu, adéu*, i el de l'Avenc va respondre: *Senyor, Déus vos do bona vida*. Després, va veure entre ells n'Escutí, de família del dit noble, qui amb molts altres varen anar al mas del Perer a beure.

D'aquesta declaració, i de les suggerents cites textuais, se'n desprèn una certa familiaritat o amistat personal de Ramon d'Avenc amb Huguet de Pallars, que de fet, en aquell moment, com veurem més avall, era un home d'uns 26 anys.

El darrer a declarar abans del propi "inculpat" o "sospitós" és Pere de Graell. La seva declaració és també suggerent. Diu que ell no va anar al mas del Perer el divendres anterior, ni hi va veure el dit noble ni altres que anessin amb ell, però que aquell dia, quan ell treballava unes terres prop de Tavertet va veure passar en la distància el dit noble amb alguns altres que no va reconèixer, però prop d'ell van passar n'Escutí i en Dalmau fill d'en Ramon de Rovira, els quals el varen saludar i li van demanar si havia vist cap llebre, ell ho va negar i van marxar.

A continuació és el torn de Ramon d'Avenc. Comença per fer ballar una mica

Escut dels Avenc a la llar de foc de la masia (1990)
Foto: Anna Borbonet

més la data. Diu que el divendres precedent va fer quinze dies —no vuit com havia dit la seva filla—, el noble Huguet de Pallars amb molts de la seva família caçaven prop de la sagrera de Tavertet i ell s'hi va ajuntar, i que li van fer treure vi de la casa de l'Avenc i hi varen beure. Diu que amb Huguet hi eren el seu germà Amat, en Solallonch, en Maçanós i el seu germà i un troter i un altre home anomenat en Ganyada, i alguns joves de la família del dit noble que ell no coneixia. Li pregunten si va veure el tal Escutí i diu que el coneix però que no el va veure en aquell lloc ni aquell dia. Diu que va acompanyar el grup fins al mas de Rajols. Sobre l'episodi del mas del Perer explica que, efectivament, el divendres precedent el dit noble amb molts altres també estava caçant prop de la sagrera de Tavertet i ell va anar-hi i s'hi va ajuntar, i tot caçant va arribar fins prop del mas del Perer, i que a la coma del dit mas varen matar una llebre i allà ell els va deixar i va tornar a la seva casa de l'Avenc i que no va veure ni n'Escutí ni en Babull.

Fins aquí les declaracions que es recolliren en l'actuació judicial portada a terme aquell dia. Les coses no devien quedar massa clares, ni massa clara la innocència de Ramon d'Avenc de l'acusació d'haver donat suport, o almenys no haver detingut, els bandejats.

Les diligències judicials es varen reprendre el dia 13, però entremig el propi Ramon d'Avenc va portar a terme a Vic algunes gestions relacionades amb l'actuació judicial en contra seva. El divendres dia 10 Ramon d'Avenc entrega a

Vic i en presència del canonge Pere d'Avenc, un llibre anomenat *Decretum* amb cobertes de gamusa blanca que era del dit canonge. Aquest li retorna perquè el pugui lliurar com a penyora a Jaume d'Olzinelles, veguer d'Osona o a Guillem de Pujol, lloctinent del procurador del rei a la governació de Girona. Així doncs, Ramon d'Avenc, estant personalment a la casa del dit canonge, va entregar el dit llibre a Guillem de Pujol com a penyora o fiança, per als pagaments que es poguessin derivar del procediment.

Tres dies després, i reprenem aquí l'anotat en el document que recull aquestes diligències, el dilluns 13 de febrer, davant de Jaume de Cardona, jutge ordinari de la cort del veguer d'Osona, compareixen Guillem de Pujol, procurador fiscal, i Ramon d'Avenc. Tots dos demanen que la *inquisitio* es faci pública, servant-se el dret de presentar nous testimonis i proves. Oficialment l'acusat encara no estava informat sobre quina era la possible acusació contra ell, encara que per l'interrogatori que se li havia fet ho podia suposar. D'acord amb la petició, el tribunal publica l'interrogatori precedent, i es convoca el que seria la vista oral per al dimecres següent.

Tanmateix, el procediment no continua el dimecres, sinó el 14 calendes de març, que és el dijous 16 de febrer. Aquest dia s'interroga de nou Ramon d'Avenc. Se li demana qui era el tal Solallonch de qui parlà a la declaració i ell respon que és en Ramon de Solallonch, soci de dit noble Huguet de Pallars, que té un fill anomenat Bernardó que també va amb Huguet. No se li demana res més.

Segons el costum de la cort, corresponia ja fer efectiva la pena establerta en cas de suport a bandejats si no era que es proposava alguna altra cosa. Ramon d'Avenc, però, volia proposar alguns arguments i defenses per tal que no es fes execució de les penes contra ell i els seus béns pel fet d'haver vist i conversat amb els bandejats, i en funció d'això el jutge va assignar un nou dia per seguir el procés, el dissabte següent, però alhora va manar que s'afegís al procés el ban pel qual s'havia bandejat els dos individus. El ban, promulgat el dissabte 3 nones d'octubre (5 d'octubre) de 1342, tres anys i

mig abans del fets que ara estem veient, convenientment transcrit en el document que recull les diligències, deia:

Ara oyats què us fa a saber lo sotsveguer de Osona per lo senyor Rey de consell e d'assentiment de son jutge, que'l dit sotsveguer cita e assigna dia peremptori al noble n'Huguet de Payllars, al honrat en Ramon de Solanlonch, cavaler e an aytals e a cascun d'ells que dins X dies primer vinents compareguen personalment davant lo dit sotsveguer e la sua cort, aperaylats d'estar a dret a coneguda del seu jutge per tal con són encolpats que con lo dit sotsveguer l'altre dia fos anat al terme de Taverter per pendre bandeyats e crimosos que lo dit noble ab los damunt anomenats e ab molts d'altres so metén de via fors ab armes entrà en lo dit terme de Taverter e que lo dit sotsveguer e aquells qui aquí ab ell eren en calçaren per coratge, que si'ls poguessen atényer que'ls ociessen [e mal]tractassen. En altra manera, passats los dits X dies lo dit sotsveguer bandeyà a tots los damunt enomenats e cascun dells ara axí con lavors e lavors axí com ara, e mana e diu lo dit sotsveguer sots pena de C morabatins que null hom no'ls do consell, favor ne ajuda ans tot hom qui'ls veyà los prena, e si pendre no'ls poden, so metén los en calçen sots la dita pena, en la qual pena vol lo dit sotsveguer que cagen tots aquells qui contra faran, per cascun a vegada que contra façen, e que sia al dit sotsveguer per nom del senyor Rey guanyada.

Tot plegat, doncs, venia d'un bandejament de 1342, en el qual ni tan sols no hi són esmentats explícitament els tals Escutí i Babull en els quals se centra l'actuació judicial de 1346.

Aquí, però, amb aquesta inserció de la crida de bandejament que havia incomplet Ramon d'Avenc s'acaba el procediment, quedant les darreres pàgines en blanc. No s'hi recull ni tan sols què va passar a la vista del dissabte següent. Tanmateix una anotació a la primera pàgina ens dona la pista: *finita est per compositionem*, és a dir, es va arribar a un acord o pacte entre l'acusat i la justícia.

Tot plegat, però, deixa alguns punts foscos. Fem una petita recapitulació dels fets, que com hem vist es remunten a principis de tardor de 1342. El sotsveguer

amb els seus homes va a Tavertet a detenir alguns malfactors, i Huguet de Pallars entra al terme de Tavertet amb armes i ataca els oficials reials que fugen.

Huguet de Pallars no era un qualsevol, ni deixava de tenir interessos a Tavertet. Era també conegut com a Hug Roger I de Pallars i havia nascut a l'entorn del 1320. El seu avi era Hug VII de Mataplana, baró de Mataplana, de qui degué heretar el nom, casat amb Sibil·la, comtessa de Pallars Sobirà. El pare d'Huguet era Ramon Roger, ja cognominat de Pallars, baró de Mataplana, a qui el rei Pere III va cedir el comtat de Pallars. Ramon Roger, en ser investit del comtat de Pallars va renunciar a l'herència de Mataplana en favor d'un germà seu, i regí el comtat de Pallars fins la seva mort el 1350. Llavors aquest comtat va passar a Huguet de Pallars, el protagonista dels fets de Tavertet.² En el moment dels fets, per tant, Huguet no era encara comte de Pallars. Sí que era, però, baró de Rupit. La mare d'Huguet, muller de Ramon Roger de Pallars fou Sibil·la de Cardona. Era filla de Bernat Amat de Cardona, baró de Rupit i senyor de Torà, i de Constança de Pinós.³ Tot i que la baronia de Rupit va passar inicialment al germà de Sibil·la, Ramon Amat de Cardona, aquest morí cap al 1323 i qui va ser nomenat hereu seu va ser Huguet, que aleshores no tenia més de tres anys.⁴ Era per tant com a senyor de Rupit que el 1342, amb uns 22 anys, va entrar en el terme de Tavertet, sobre els senyors del qual els Rupit detentaven drets senyorials, i va atacar-hi el sotsveguer i els seus homes.

El procés relatiu als fets de 1342, més extens, no proporciona informació rellevant relacionada amb els fets de 1346.⁵ L'atac d'Huguet era fruit d'una disputa jurisdiccional. El fet que el sotsveguer acudís a Tavertet a capturar *bandejats* i *criminosos* implica l'exercici, per part d'aquest delegat reial, del mer i mixt imperi —o almenys, segons els termes emprats en el ban, el mer imperi—, sobre el terme de Tavertet, i els senyors de Rupit entenien això com una usurpació. El procés s'acaba amb la intervenció del propi Procurador General de Catalunya, l'infant Jaume, germà del rei Pere, que cridà a Barcelona el propi sotsveguer i el seu assessor, a instàncies de Ramon Roger de Pallars, pare d'Huguet, que

La masia del Perer i el seu entorn
Foto: Anna Borbonet

es queixa a l'Infant que el sotsveguer ha ocupat de nou el lloc de Tavertet. Amb aquesta intervenció degué acabar-se el plet, o almenys no es continua el procés, en el qual el sotsveguer havia arribat fins i tot a bandejar un bon nombre d'homes de Tavertet, entre els quals el propi Ramon d'Avenc. Els fets que la reclamació de Ramon Roger fos atesa per l'Infant i que segons sembla no va ser fins dos anys més tard, el 1344, que el rei Pere el Cerimoniós va incorporar definitivament a la Corona el mer i mixt imperi sobre el terme de Tavertet,⁶ indicarien que l'acció d'Huguet de 1342 era justificada i tenia fonament jurídic.

L'actuació judicial de 1346, però, res no retreu a Huguet, ni en cap cas s'acusa a Ramon d'Avenc per haver-hi tingut tractes. El plet derivat del conflicte armat de 1342 s'havia resolt i els únics que seguien estant bandejats el 1346 arran del transcrit ban de 1342 són n'Escutí i en Babull, tot i que no hi són esmentats. Per què només es procedeix contra Ramon d'Avenc per haver tractat amb aquests darrers i no es procedeix contra el propi Huguet i els seus homes, que són amb qui anaven els pròfugs? Cal tenir en compte que aquells eren súbdits d'Huguet i "familiars" seus, i era obligació del senyor donar-los cobertura i sosteniment i per tant la justícia no podia procedir contra ells, cosa que podia fer, en canvi, contra Ramon d'Avenc —que no era súbdit d'Huguet sinó dels senyors de Tavertet—, pel fet de tractar amb aquells bandejats en ocasió de les dues jornades de cacera que feren Huguet i els seus homes al terme de Tavertet, en què

s'aturaren a beure a la casa de l'Avenc i a la del Perer.

Per acabar, podem dir que Ramon d'Avenc era fill d'Arnau d'Avenc i de Guillem de Parra, i s'havia casat el 1323 amb Saurina, filla de Guerau de Rovires i de la seva esposa Guillem, del terme d'Espinelves.⁷ Pel mas Avenc eren homes propis dels Tavertet-Sau, i en concret el 1345 són Dalmau de Sau i la seva esposa Blanca els que exerceixen aquesta jurisdicció i absolen de domini i servitud a una filla de Ramon d'Avenc anomenada Guillem.⁸ L'altra filla de Ramon, Saurina, que actua com a testimoni en el procediment judicial d'informació, acabaria sent la pubilla del mas Avenc. Ramon va fer heretament del mas al seu fill Guillem el 1347 en motiu del casament d'aquest amb Margarida Vilacetrú,⁹ però Guillem degué morir abans d'hora ja que el 1357 actua Saurina com hereva de l'Avenc en el casament de la seva germana Blanca amb Berenguer Prat de Santa Cecília de Voltregà.¹⁰

Pel que fa als valedors que, com hem vist, fan costat a Ramon d'Avenc quan acut a Vic, hi ha Pere d'Avenc que havia entrat com a canonge el 1337¹¹ i pot ser el Pere d'Avenc que el 1336 Saurina d'Avenc, muller de Ramon, esmenta com a cunyat en el seu testament¹² i que per tant seria un germà de Ramon, cosa que explicaria que li deixés llibres i que pogués intercedir per ell. També l'altre que intercedeix per ell a Vic, Guillem d'Avenc, és parent seu. És un personatge habitual a la documentació vigatana de l'època, que ja el 1344 ha intervingut en un conflicte que Ramon d'Avenc tenia amb Bernat Vilavendrell per la dot de Sibil·la, filla de Ramon i esposa de Bernat.¹³ En Guillem d'Avenc actua sovint com a procurador de Guillem Sacosta,

cavaller, germà de Galceran Sacosta, bisbe de Vic, que en el moment del conflicte feia poc que havia mort, els quals Sacosta, no és necessari recordar-ho, eren també de la família Avenc fins al punt que Galceran és esmentat inicialment com "Galceran d'Avenc que és anomenat de Costa". Això, però, és ja un altre tema.

En qualsevol cas, és versemblant que amb uns valedors com aquests, i tenint en compte que al capdavant el "crim" no era pas tan considerable i es limitava a haver parlat mig de passada amb dos homes de les hosts d'Huguet de Pallars durant unes jornades de cacera, no deixa de resultar raonable que es pogués arribar a un acord per donar per tancat el procediment judicial.

Rafel Ginebra i Molins

Notes

1. Aquest article es basa en un document conservat a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic (ABEV), en el fons de l'Arxiu de la Vegueria de Vic, en la sèrie cronològica de processos criminals.
2. Santiago SOBREQÜÉS, *Els barons de Catalunya*, Barcelona: Teide, 1957, p. 201-202.
3. Armand de FLUVIÀ, *Els primitius comtats i vescomtats de Catalunya*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1989, p. 94-95.
4. SOBREQÜÉS, *Els barons*, p. 201.
5. ABEV, Arxiu de la Vegueria de Vic, Processos criminals, 1342.
6. *Els castells catalans*, vol. IV, Barcelona: Rafael Dalmau, 1973, p. 996. Francisco MONTSALVATJE, *Notícies històriques*, vol. XIX, Girona: Imprenta de Eusebio Simó, 1908, p. 239.
7. ABEV, Arxiu Parroquial de Tavertet, R/10, f. 39, i R/3 f. 4v (segona sèrie)
8. ABEV, Arxiu Parroquial de Tavertet, R/14, f. 41.
9. ABEV, Arxiu de la Cúria Fumada- 3517, f. 33.
10. ABEV, Arxiu de la Cúria Fumada - 3320, f. 208.
11. ABEV, ACV-31/11, f. 34v, ACV-31/30, f. 20v i ACV-31/29, f. 20v.
12. ABEV, Arxiu Parroquial de Tavertet, R/7, f. 16bis (còpia del s. XVIII).
13. ABEV, ACF- 153/2, 5 calendes de maig.

BAR CAN MIQUEL

ESMORZARS I BERENARS

EL REBOST DE LA ISABEL

PA, COQUES I EMBOTITS ARTESANS

CARRER LES FONTS, 4
TEL. 93 856 50 83 08511 TAVERTET

Construcció en general
Especialitat en pedra
Venda de cases i terrenys

c. del Mig, 10 — Tel. i Fax 93 856 50 16
08511 TAVERTET